

Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi

Journal of Turkish Language and Literature

Araştırma Makalesi | Research Article

Open Access

Arşiv Belgelerinden Hareketle Nâilî-i Kadîm'in Biyografisine Yeni Katkılar

New Contributions to the Biography of Nâilî-i Kadîm Based on Ottoman Archives

Engin Çetin¹

¹ Marmara Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Tarih Bölümü, İstanbul, Türkiye

Öz

Osmanlı tarihinin önde gelen isimlerine dair oldukça erken tarihlerde başlayan modern araştırmalar, çeşitli kapsamlarda biyografik eserlerin hazırlanmasıyla önemli bir külliyat halini aldı. Son yıllarda diğer dillerde yazılan başarılı biyografilerin Türkçeye çevrilmesi bu sahaya ilgiyi iyiden iyiye arttırdı. Sayıları hızla artan kaynak neşirleri ve tamamlanan ansiklopedi çalışmalarının da bu alana ciddi katkıları oldu. Bütün bu gayretlere rağmen biyografi sahası hâlâ önemli boşluklar içermektedir. Özellikle disiplinlerarası çalışmaların eksikliği daha hissedilir düzeydedir. Bu çalışmada söz konusu eksiklikten hareketle klasik Türk edebiyatının en önemli şairlerinden Nâilî-i Kadîm'in (ö. Cemâziyelevvel 1077/Kasım 1666) biyografisine katkı sunulması hedeflenmiştir. Nâilî'nin hayatına dair bugüne kadar bilinenler temelinde şairin *Dîvân*'ı ile devrin şuarâ tezkireleri ve çeşitli biyografi derlemelerine dayanmaktadır. Bu makalede ilk defa arşiv belgelerinden hareketle Nâilî Mustafa Efendi'nin ailesi, kariyeri, vefatı ve terekesi hakkında yeni tespit edilen bilgiler ele alınmıştır. Mevcut literatürdeki boşlukları tamamlayan, bazı bilgileri teyit ve kimi yanlışlıkları tashih eden bu veriler şairin biyografisine ciddi katkılar sunmaktadır. Bu incelemenin Nâilî örneği üzerinden edebiyat tarihi araştırmalarında disiplinlerarası çalışmalar yapmanın ve arşiv belgelerinden yararlanmanın önemini hatırlatmak gibi dolaylı bir amacı da bulunmaktadır.

Abstract

Modern research on the prominent figures of Ottoman history, which started quite early, has evolved into a substantial corpus through the preparation of biographical works across various domains. In recent years, the translation of successful biographies written in other languages into Turkish has increased interest in this field. The rapidly increasing number of source editions and completed encyclopedias have also made significant contributions to this field. Despite all these efforts, the field of biography still contains significant gaps. The absence of interdisciplinary studies is particularly conspicuous. This study aims to contribute to the biography of one of the most important poets of classical Turkish literature, Nâilî-i Kadîm (d. Jemâz al-Awwal 1077/November 1666). Current knowledge regarding Nâilî's life is primarily derived from the poet's *Dîvân*, *tezkires* (biographical dictionaries), and various biographical compilations. This article presents, for the first time, newly discovered information concerning Nâilî Mustafa Efendi's family, career, death, and inheritance based on archival documents. These data, which complement existing lacunae in the literature, corroborate certain information, and rectify various inaccuracies, constitute significant contributions to the poet's biography. This study also serves the ancillary purpose of emphasizing the importance of interdisciplinary research in literary history and the utilization of archival documents, as exemplified through the case of Nâilî.

Anahtar Kelimeler

Nâilî-i Kadîm • Türk edebiyatı • edebiyat tarihi • biyografi • Osmanlı bürokrasisi

Keywords

Nâilî-i Kadîm • Turkish literature • literary history • biography • Ottoman bureaucracy

Atıf | Citation: Çetin, Engin. "Arşiv Belgelerinden Hareketle Nâilî-i Kadîm'in Biyografisine Yeni Katkılar". *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi-Journal of Turkish Language and Literature* 65, no. 2 (2025): 338-356. <https://doi.org/10.26650/TUDED2025-1617105>

This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License. ©

© 2025. Çetin, E.

Sorumlu Yazar | Corresponding author: Engin Çetin engin.cetin@marmara.edu.tr

Extended Abstract

In recent years, as in the rest of the world, biographical research has emerged as an area of interest in Turkey. The increase in the number of book translations and the enhanced accessibility of sources have contributed significantly to this interest. As a result, the number and quality of biographical studies on prominent figures in Ottoman history has increased considerably. Despite these encouraging developments, the field of biography still contains significant gaps. Especially the lack of interdisciplinary studies is more noticeable. This study aims to contribute to the biography of one of the most distinguished poets of classical Turkish literature, Nâilî-i Kadîm (d. Jemâz al-Awwal 1077/November 1666).

Current knowledge regarding the life of Nâilî, one of the most distinguished poets of Turkish literature, remains quite limited. His given name was Mustafa, and it is estimated that he was born in Istanbul in the early seventeenth century. It is established that the poet served as a finance clerk. Nâilî, who presented numerous poems to the statesmen of the period, particularly Murad IV, Sultan İbrahim, and Mehmed IV, was also a mentor to the renowned composer Hâfız Post. The interest in the life and art of the poet, who died in Istanbul in 1077/1666, which commenced in the late Ottoman period, has evolved into substantial scholarship through the works of modern researchers. The biography of Nâilî, the outlines of which have emerged in this process, is based *tezkires* (biographical dictionaries), various biographical compilations and the poet's *Dîvân*. For a long time, there has been no original contribution to the literature on Nâilî's life. In this study, for the first time, the records of the Ottoman Archives are consulted for Nâilî's biography. The identified documents illuminate numerous previously unknown aspects of the famous poet's life and correct some mistakes. In this framework, the new data on Nâilî's official life, his family and his death are evaluated in detail.

It has been documented to date that Nâilî Mustafa Efendi served in the Maden (Mining) Bureau, where his father also served. However, there has been no examination based on archival documents regarding when he assumed office, what salary he received, and what trajectory his career followed. In this study, it has been established that the poet began receiving a salary as a poet of the Maden Bureau in 1635. It has been revealed that Nâilî's first salary was 10 *akçes* and this amount was increased to 33 *akçes* with three increases over the years. It has been documented for the first time that the poet died in the last days of the month of Jemâz al-Awwal in 1077 after working in the Maden Bureau for nearly three decades.

While almost nothing is known about Nâilî's family, this study has uncovered his relatives to a considerable extent. In this context, the names and salary records of his father Mehmed Efendi and his brother Hüseyin Efendi have been identified for the first time. In addition, the names of his mother Belkıs Hatun, his grandfather Üstâd Ali, his wife Safiye Hanım, and his nieces Afife and Râbia have been determined. It is certain that the famous poet did not have any children alive at the time of his death and his lineage was cut off. It was revealed that his wife remarried shortly after his death.

For the first time, it has been determined that Nâilî died while residing in Eyüp. Through his estate inventory, presented in the appendix of this article, the poet's personal belongings, books and debts have been brought to light. The goods in Nâilî's estate consist mostly of clothing and household goods. It is understood that the poet was not rich. Nâilî's library, which cannot be considered extensive, reflects his interest in Persian works. In this context, the few books reflected in the probate are mostly Persian works. With all these data, the importance of archival sources for literary history research is reminded again through the biography of Nâilî-i Kadîm.

Giriş

Türk edebiyatının en önemli şairlerinden ve Sebk-i Hindî'nin öncülerinden Nâilî'nin (ö. Cemâziyelevvel 1077/Kasım 1666) hayatına dair bilinenler oldukça sınırlıdır. Asıl adı Mustafa olup 1608-1611 yılları arasında İstanbul'da doğduğu tahmin edilmektedir. Mevcut literatürde mahlasının XIX. yüzyıl şairlerinden Manastırlı Nâilî'yle karıştırılmasını önlemek için kendisi "Nâilî-i Kadîm" olarak anılmaktadır. Devrin bazı kaynaklarına göre bedenen ufak-tefek ve zayıf biridir. Babasının Maden Kalemî halifelerinden Pîrî Halife olduğu ve bu nedenle Pîrîzâde olarak anıldığı iddia edilmektedir. Kendisi de Maden Kalemî'nde çalışmış ve bu dairede baş halifelğe kadar yükselmiştir. IV. Murad, Sultan İbrahim ve IV. Mehmed başta olmak üzere devrin devlet büyüklerine çok sayıda kaside sunan Nâilî, büyük bestekâr Hâfız Post'un da üstadıdır. Halvetî müntesibi olduğu ileri sürülen şair, ömrünün son yıllarında bilinmeyen bir sebeple sürgüne gönderilmiş ve bir süre sonra İstanbul'a dönebilmiştir. Nâilî'nin bir kardeşi olduğu, onun ölümü üzerine yazdığı bir mersiye den anlaşılmaktadır. İstanbul'da 1077/1666 yılında vefat eden şair, Kandilli'deki Sünbül Dergâhı'na defnedilmiş, ancak naaşı yol çalışmaları sırasında bugün ortadan kalkmış olan Beyoğlu Kabristanı'na nakledilmiştir¹.

Nâilî'nin hayatı ve sanatına dair Osmanlı son döneminde başlayan ilgi² Abdülbaki Gölpınarlı, İbrahim Kutluk ve Halûk İpekten gibi edebiyat tarihçilerinin çalışmalarıyla kayda değer bir literatüre dönüşmüştür³. İpekten'in yaklaşık elli beş yıl önce *Nâilî Dîvânı*'nı neşri bu kapsamda önemli bir aşama olmuştur⁴. Bu süreçte yukarıdaki şekilde ana hatları beliren biyografi devrin şuarâ tezkireleri, çeşitli biyografik derlemeler ve şairin *Dîvân*'ına dayanmaktadır. İpekten'in son halini verdiği bu kısa biyografiden sonra Nâilî'nin hayatına dair literatüre orijinal bir katkı sunulmamıştır. Bu çalışmada ise ilk defa Nâilî'nin hayatı için Osmanlı Arşivleri'ne başvurulmuştur. Tespit edilen belgeler, meşhur şairin biyografisinde bilinmeyen pek çok hususu aydınlatmış gibi birtakım yanlışları da düzeltmektedir. Bu çerçevede öncelikle Nâilî'nin nisbesi meselesi ele alınmış, ardından memuriyet hayatı, ailesi ve vefatı hakkındaki veriler değerlendirilmiştir.

1. Nâilî'nin Nisbesi Pîrîzâde miydi?

Mevcut literatürde Nâilî'nin babasının Maden Kalemî halifelerinden Pîrî Halife olduğu ve bu yüzden Pîrîzâde diye anıldığı aktarılmaktadır⁵. Tespit ettiğimiz arşiv belgeleri bu bilginin tashih edilmesi gerektiğini göstermektedir. Bu çerçevede Nâilî Mustafa Efendi'nin maaş kayıtlarında nisbesi açıkça "Sırrîzâde" şeklinde yazılmıştır⁶. Ayrıca babasının adı Mehmed Efendi⁷ olup onun esâmesi de "Sırrîzâde" nisbesiyle kaydedilmiştir⁸. Keza kardeşi Hüseyin de aynı nisbe ile maaş almıştır⁹. Nâilî'nin babasından daha eski bir atasına ait olduğu anlaşılan "Sırrî" isim veya mahlasının "Pîrî" şeklinde yanlış kullanımı bu iki kelimenin imlâlarının birbirine benzemesinden kaynaklanmış olmalıdır. Bu çerçevede *Safâyî Tezkiresi*'nde bulunmayan¹⁰ fakat Şeyhî¹¹, Belîğ¹² ve Ayyansarayî'nin¹³ tezkire ve derlemelerinde yer alan "Pîrîzâde" nisbesinin *Sicill-i*

¹Halûk İpekten, *Nâ'ilî: Hayatı, Edebi Kişiliği ve Bazı Şiirlerinin Açıklamaları* (Akçağ Yayınları, 1997), 9-20; Ayşegül Mine Yeşiloğlu, "Nâilî," *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* 32, (Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2006), 315. Özer Şenödeyici, "Nâilî-i Kadîm, Mustafa," *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/nailii-kadim-mustafa> (Erişim Tarihi: 01.01.2025).

²Mesela bk. Müstecâbizâde İsmet, *Nâilî-i Kadîm* (Feridiye Matbaası, 1318); Muallim Nâci, *Osmanlı Şâirleri*, haz. Cemal Kurnaz (Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1995), 260-262; Fâik Reşâd, *Eslâf-terâcim-i Ahvâl-terâcim-i Ahvâl-i Meşâhir*, haz. Ramazan Ekinci (DBY Yayınları, 2019), 324-336.

³Abdülbaki Gölpınarlı, *Nâilî-i Kadîm Hayatı-Sanatı-Şiirleri* (Varlık Yayınları, 1953); İbrahim Kutluk, *Nailî-i Kadîm: Hayatı ve Eserleri* (İstanbul Yüksek İslam Enstitüsü Yayınları, 1962); Halûk İpekten, *Nâ'ilî-i Kadîm Hayatı ve Edebi Kişiliği* (Atatürk Üniversitesi Yayınları, 1973).

⁴*Nâ'ilî-i Kadîm Dîvânı*, haz. Halûk İpekten (Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1970). Güncel baskısı için bk. Nâ'ilî-i Kadîm, *Dîvân*, haz. Halûk İpekten (Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2019). Bu çalışmada, *Dîvân*'a yapılan atıflarda 2019 baskısı esas alınmıştır.

⁵İbrahim Kutluk, *Nailî-i Kadîm*, 5; Halûk İpekten, *Nâ'ilî: Hayatı, Edebi Kişiliği*, 9-10; Ayşegül Mine Yeşiloğlu, "Nâilî," 315.

⁶Mesela bk. BOA, Maliyeden Müdevver Defterler (MAD), nr. 5589, s. 88.

⁷"Muhallefâtî'l-merhûm Nâ'ilî Mustafa Efendi ibni Mehmed..." (Galata Kadı Sicilleri, nr. 100, vr. 38a).

⁸BOA, MAD, nr. 5589, s. 83.

⁹Nâilî Mustafa Efendi, kardeşi Hüseyin ve babası Mehmed'in "Sırrîzâde" nisbesiyle kaydedildiği 1049/1639-1640 yılı mevâcip defteri için bk. BOA, MAD, nr. 3626, s. 50 (Ek-1).

¹⁰Mustafa Safâyî Efendi, *Tezkire-i Safâyî (Nuhbetü'l-Âsâr Min Fevâ'id-i'l-Eş'âr) İnceleme-Metin-İndeks*, haz. Pervin Çapan (Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 2005), 581.

¹¹Şeyhî Mehmed Efendi, *Vekâyî'u'l-Fuzalâ-Şeyhî'nin Şakâ'ik Zeyli*, haz. Ramazan Ekinci (Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, İstanbul 2018), II, 1725.

*Osmanî*¹⁴ ve *Osmanlı Müellifleri*¹⁵ gibi biyografik kaynaklara da girerek yaygın hâle geldiği anlaşılmaktadır. Bu yanlışlık en erken tarihli kaynak olması dolayısıyla Şeyhî'nin *Vekâyi'ü'l-Fuzalâ* isimli eseriyle başlamış olmalıdır. Ancak *Vekâyi'ü'l-Fuzalâ*'nın müellif nüshası henüz tespit edilememiştir. Bununla birlikte farklı telif aşamalarına ait ve birbirinden istinsah edilmediği bilinen nüshalar tanımlanmıştır¹⁶. Bu nüshalardan 11 tanesi üzerinde yaptığımız inceleme neticesinde tamamında nisbenin "Pîrîzâde" şeklinde kaydedildiği görülmüştür¹⁷. Bu durumda bir müstensih hatasından söz etmek güçtür. Şeyhî Mehmed Efendi'nin nisbeyi neden yanlış kaydettiği ise şimdilik anlaşılamamıştır.

2. Kariyeri

Nâilî Mustafa Efendi'nin babasının da halife olduğu Maden Kalemî'nde çalıştığı bugüne kadar yazılagelmiştir¹⁸. Ancak söz konusu göreve ne zaman başladığı, ne kadar maaş aldığı ve nasıl bir kariyere sahip olduğuna dair arşiv belgelerine dayalı bir inceleme yapılmamıştır. Araştırmalarımız neticesinde Nâilî'nin 25 Zilhicce 1044/11 Haziran 1635 tarihli şu *ibtida tezkiresi* ile maaş almaya başladığı ortaya çıkmıştır:

İbtidâ-i mevâcib-i Mustafa Sırrızâde şâkird-i Mukâta'a-i Ma'den ki be-cemâ'at-i şâkirdân-ı hızâne-i âmire ilhak şude fermûde ez-ân sebeb ki ehl-i kalem bude ve sâhib-i rakam ve lâyük-ı inâyet bude an-mahlûl-ı Süleyman Abdullah an-cemâ'at-i mezbûre ki müteveffâ şude ber-mûceb-i tezkire-i Ebubekir Efendi Re'isü'l-küttâb-ı Dîvân-ı Âlî el-vâkî' fî 25 Z sene 1044. Fî yevm 10¹⁹

Bu tezkire Nâilî'ye genellikle Maliye kâtiplerinin maaş aldıkları Küçük Rûznâmçe Kalemî'ne bağlı "Şâkirdân-ı Hızâne-i Âmire" biriminden, Süleyman isimli başka bir şâkirdin vefatı sayesinde, günlük 10 akçe maaş bağlandığını göstermektedir. Maliye personeli için maaş tahsisi göreve başlama tarihi anlamına gelmediğinden toplam memuriyet süresini hesaplamak şimdilik güçtür. İlk maaş işlemi esas alındığı takdirde ise şairin en az 30 yıl Maden Kalemî'nde çalıştığını söylemek mümkündür.

Nâilî'nin maaşı başka görevlilerin vefatlarını haber vererek elde ettiği "ihbâriye" zamları ve diğer artış taleplerinin olumlu karşılanması sayesinde yıllar içinde yükselmiştir. Bu kapsamda ilk zammı 6 Muharrem 1047/31 Mayıs 1637'de Rıdvan bin Abdullah'ın vefatını haber vererek 3 akçe olarak elde etmiştir²⁰. 20 Muharrem 1048/3 Haziran 1638'de 2 akçelik ikinci ihbâriye zammı ile yevmiyesinin 15 akçeye çıkartılmasını sağlamıştır²¹. Ancak 1051-52/1641-1643 yıllarında şairin yevmiyesinde 2 akçelik bir indirim yapılmıştır. İlgili iki yıla ait defterlerin eksik olması nedeniyle bu indirimin sebebi ve tam tarihi tespit edilememektedir²². Nâilî son zammı ise 26 Muharrem 1056/14 Mart 1656'da Mehmed veled-i Şeyh Ahmed'in vefatı üzerine elde etmiştir. Üstelik bu kez önceki örneklerden oldukça farklı 20 akçelik ciddi bir zam almış ve yeni yevmiyesi 33 akçeye yükseltilmiştir²³. Nâilî bu tarihten vefatına kadar günlük 33 akçe maaşla görev yapmıştır.

¹²İsmail Belig, *Nuhbetü'l-âsâr Li-zeyl-i Zübdeti'l-Eş'âr*, haz. Abulkerim Abdulkadiroğlu (Gazi Üniversitesi Yayınları, 1985), 506. Abdulkadiroğlu nisbeyi "Perizâde" şeklinde okumuşsa da biz bozuk bir imla ile "Pîrîzâde" yazılmaya çalışıldığı kanaatindeyiz.

¹³Hâfız Hüseyin Ayvansarayî, *Vefeyât-ı Ayvansarayî*, haz. Ramazan Ekinci (Buhara Yayınları, 2017), 208.

¹⁴Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî* IV, yay. haz. Nuri Akbayar (Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1996), 1224.

¹⁵Bursalı Mehmed Tahir, *Osmanlı Müellifleri* II, haz. Mehmet Ali Yekta Saraç (Türkiye Bilimler Akademisi, 2016), 872.

¹⁶Şeyhî Mehmed Efendi, *Vekâyi'ü'l-Fuzalâ*, I, 121-177.

¹⁷Beyazıt Yazma Eser Kütüphanesi Veliyüddin Efendi, nr. 2361, vr. 350b; İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar, nr. 9591, vr. 408b; Nuruosmaniye Yazma Eser Kütüphanesi, nr. 3312, vr. 410a; Nuruosmaniye Yazma Eser Kütüphanesi, nr. 3453, vr. 425b; Selimiye Yazma Eser Kütüphanesi, nr. 4703, vr. 296b; Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi Hacı Beşir Ağa, nr. 479, vr. 51b; Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi Hamidiye, nr. 939, 358b; Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi Hamidiye, nr. 941, 303b; Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Hazine Bölümü, nr. 1308, vr. 383a; Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Revan Bölümü, nr. 1445, 538b; Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Revan Bölümü, nr. 1446, vr. 402a.

¹⁸İpekten, *Nâilî: Hayatı, Edebi Kişiliği*, 9-10; Yeşiloğlu, "Nâilî", 315.

¹⁹BOA, MAD, nr. 5589, s. 88.

²⁰BOA, MAD, nr. 12735, s. 72 (Ek-2).

²¹BOA, MAD, nr. 6012, s. 75 (Ek-3).

²²İndirim, 1053/1643-44 yılı maaş defterine yansımıştır (BOA, MAD, nr. 7205, s. 54).

²³BOA, MAD, nr. 416, s. 68 (Ek-4).

Nâilî Mustafa Efendi, 1058/1648-1649 yılına kadar “Mustafa Sırrızâde Şâkird-i Mukâta’a-i Maden” esâme-siyle maaş alırken bu yıla ait defterde “Mustafa Sırrızâde Halîfe-i Mukâta’a-i Maden” adıyla kaydedilmiştir²⁴. Takip eden yıldan itibaren ise esâme “Mustafa Sırrızâde Halîfe-i Maden” formunu almıştır²⁵. Bu düzenlemeler, Nâilî’nin 1058/1648-1649 yılı itibarıyla halife seviyesine terfi ettiğini ve bu değişikliği esâmesine yansıtmak istediğini göstermesi bakımından dikkate değerdir. Nâilî’nin vefat ettiği sırada Maden Kalemî’nin baş halifesi olduğu kesindir²⁶, ancak bu göreve ne zaman atandığı henüz tespit edilememiştir. Belgeler üzerinden teyit edilemeyen bir diğer husus Nâilî’nin sürgünü bahsidir. Şairin *Dîvân*’ında yer alan bazı ifadelerden ve *Safâyî Tezkiresi*’ndeki bilgilerden hareketle Nâilî’nin ömrünün son demlerinde İstanbul’dan sürüldüğü yazılagelmiştir²⁷. Ancak şimdilik bu hususta arşiv belgelerine yansıyan bir veri tespit edilememiştir.

Nâilî’yle aynı birimden maaş alan bazı isimler şairin ailesi ve kariyeri hakkında oldukça önemli veriler sunmaktadır. Yukarıda şairin nisbesinin “Sırrızâde” olduğu ifade edilmişti. Küçük Rûznâmçe Kalemî’nin Şâkirdân-ı Hızâne-i Âmire biriminden maaş alan başka “Sırrızâde”ler de bulunmaktadır. Bunlardan biri “Mehmed Sırrızâde Halîfe-i Mukâta’a-i Maden” adıyla günlük 17 akçe alan Mehmed Efendi²⁸, diğeri “Hüseyin Sırrızâde Şâkird-i Rûznâmçe-i Sâni” ismiyle 10 akçe yevmiyesi olan Hüseyin Efendi’dir²⁹. Aşağıda ayrıca ele alınacak olan tereke kayıtları Maden Kalemî’nde çalışan Mehmed Efendi’nin Nâilî’nin babası, Küçük Rûznâmçe Kalemî’nde görev yapan Hüseyin’in ise kardeşi olduğunu göstermektedir. Bu veriler Nâilî’nin bir bürokrat ailesine mensubiyetini kesinleştirdiği gibi babası ve kardeşinin isimlerini ve çalıştığı birimleri de açıkça ortaya çıkarmıştır.

Nâilî’nin babasıyla aynı büroda görev yapıyor ve kardeşinin çalıştığı kalemde maaş alıyor olmasının kariyeri ve maaş işlemlerindeki olumlu gelişmelerde göz ardı edilemez bir etkisi söz konusudur. Maden Kalemî’nde göreve başlaması ve halifelğe terfi etmesinde babasının ciddi bir rolü vardır. Aldığı zamlarda ise kardeşinin kolaylaştırıcı yardımları olmalıdır. Bu kapsamda Nâilî’nin ihbâriye zamları aldığı yıllarda babası ve kardeşinin de zamlar elde ediyor olması kayda değerdir³⁰. Nâilî’nin kardeşi Sırrızâde Hüseyin, belki de dikkat çekmek istemediğinden, 1050/1640-41 yılından itibaren³¹ esâmesinden “Sırrızâde” nisbesini kaldırtmış ve vefat edeceği 1069/1658-59 yılına kadar³² “Hüseyin Halîfe-i Rûznâmçe-i Sâni” adıyla maaş almıştır.

Nâilî’nin hayatı Defterdarlık bünyesinde bir kısım mukataa ve cizye kayıtlarının tutulup hesaplarının görüldüğü Maden Kalemî’nde geçmiştir. Zamanla mesleği de sanatını besleyen bir kaynağa dönüşmüştür. Defter, hesap, berât, fermân, terakki ve izdiyâd gibi onlarca bürokratik terim onun şiirlerinde birer teşbih ve mazmun olarak yer bulmuştur. Şairin şu dizeleri sanatkârların meslekleri ile hayal dünyaları arasındaki ilişkiyi yansıtan kayda değer örneklerdendir:

...

Ol feyz ile bulur şeref-i nâmı izdiyâd

Bî-çâreye terakkî-i lutfun müfîd olur

Tâ kim hisâb-ı defter-i ‘ömri halâyıkun

²⁴BOA, MAD, nr. 2231, s. 84.

²⁵BOA, MAD, nr. 2298, s. 91.

²⁶Şairin vefatının ardından bir arzuhâl kaleme alarak maaşını talep eden Maden Kalemî İkinci Halifesi Hasan Efendi Nâilî’yi “*Bundan akdem Ma’den Mukâta’ası’nda baş halîfe olan Nâ’ilî Efendi hâlâ bi-emrillâhi te’âlâ fevt olup...*” sözleri ile tarif etmiştir (BOA, Bâb-ı Âsafî Ruus Kalemî Dosya Tasnifi (A.RSK), nr. 31/41 (15 Cemâziyelaahir 1077/13 Aralık 1666) (Ek-5)).

²⁷İpekten, *Nâ’ilî: Hayatı, Edebi Kişiliği*, 9-10; Yeşiloğlu, “Nâilî,” 315.

²⁸BOA, MAD, nr. 5589, s. 83.

²⁹BOA, MAD, nr. 5589, s. 83.

³⁰Mesela 1048 yılında Nâilî ile birlikte Hüseyin 8, Mehmed 2 akçe zam almıştır (BOA, MAD, nr. 6012, s. 75).

³¹BOA, MAD, nr. 6248, s. 53.

³²BOA, MAD, nr. 6008, s. 105.

Levh-i kazâya kılî-i kaderden resîd olur
 'Avd ede 'ömr ü devlet-i bahtun hezâr sâl
 Ahkâm-ı rûz-nâmece tâ kim cedîd olur³³

3. Ailesi, İkametgâhı ve Vefatı

Nâilî'nin babası Mehmed Efendi ile aynı büroda görev yaptığı ve kardeşi Hüseyin'in çalıştığı kaleminden maaş aldığı yukarıda ortaya koyulmuştu. Maaş kayıtları Nâilî'nin babası Mehmed Efendi'nin 1054/1644-1645 yılında vefat ettiğini göstermektedir³⁴. Şairin kaleme aldığı bir mersiye den hareketle bir kardeşi olduğu bilinmektedir³⁵. İsmi, görevi ve vefat tarihi bilinmeyen bu kardeşin yukarıda maaş kayıtları tespit edilen Hüseyin Efendi olduğu ortaya çıkmıştır. Meşhur mersiye de Hüseyin Efendi'nin 1069/1658-1659 yılında vefatı üzerine yazılmıştır³⁶. Böylelikle mersiye nin tarihi tespit edilmiş olduğu gibi şiirde yer alan Kerbelâ teşbihi de daha anlamlı hâle gelmiştir³⁷.

Nâilî'nin 1077/1666-1667 yılında vefat ettiği bilinmektedir³⁸. Ancak vefatın hangi ay ve günde olabileceği yönünde şimdiye kadar herhangi bir bilgi tespit edilememiştir. Nâilî'nin maaş kaydına 1 Cemaziyelahir 1077/29 Kasım 1666 tarihinde öldüğünü gösteren "müteveffâ keşidesi" çekilmiştir³⁹. Bu durumda meşhur şair Cemaziyelvel ayının son günlerinde vefat etmiş olmalıdır. Ölümünden kısa süre sonra hazırlanan terekesi, ailesine dair bilinmeyen pek çok hususu aydınlatmaktadır. Öncelikle Nâilî vefat ettiği esnada Eyüp'te Davud Ağa Mahallesi'nde ikamet etmektedir. Öldüğü sırada hayatta olan herhangi bir çocuğu yoktur. Bu nedenle terekesi Karısı Safiye binti Zeynelabidin Hanım ile kardeşi Hüseyin Efendi'nin kızları Afife ve Râbia arasında şer'î kurallara göre taksim edilmiştir⁴⁰.

Şeyh Ebulvefâ Vakfı arsası üzerinde Nâilî'nin annesi tarafından inşa edilen odalar hakkındaki 23 Cemaziyelahir 1077/21 Aralık 1666 tarihli bir dava kaydı da şairin ailesi hakkında önemli veriler içermektedir⁴¹. Söz konusu hüccete göre Nâilî'nin annesinin adı Belkis Hatun binti Üstâd Ali'dir⁴². Belkis Hatun, hüccetin hazırlandığı tarihten dört sene önce Şeyh Ebulvefâ Vakfı'na ait bir arsa üzerinde "icâre-i muaccesine mahsup olmak üzere" odalar inşa ettirmiştir. Bu aynı zamanda Nâilî ile annesinin yakın tarihlerde, babası ve kardeşinin ise annesinden önce vefat etmiş olduklarını göstermektedir. Belkis Hatun'un vefatı ile Nâilî'nin tasarrufuna geçen bu odaların mülkiyeti Nâilî'nin çocuksuz olarak vefat etmesiyle *icâreteyn*⁴³ kuralları gereği vakfa dönmüştür. Nâilî'nin mirasçıları karısı Safiye binti Zeynelabidin Hanım ile yeğenleri Afife ve Râbia ise vekilleri aracılığıyla vakıftan inşa masraflarından muacceleyle mahsup edilemeyen miktarı talep etmişlerdir. Vakıf mütevellisinin daha önce sulh olunan miktarı mirasçılara ödemesiyle sonuçlanan bu dava sayesinde Nâilî'nin annesi ve dedesinin isimleri ortaya çıkmıştır. Davada ilginç bir ayrıntı da dikkat çekmektedir. Nâilî'nin karısı Safiye'nin vekili, aynı zamanda kocası olduğu kaydedilen Mustafa Çavuş bin

³³İpekten, *Dîvân*, 219.

³⁴İlgili yıla ait defter henüz tespit edilememiştir. 1055 yılı itibarıyla esâmesinin silinmiş olması Mehmed Efendi'nin 1054 yılında vefat ettiğini göstermektedir (BOA, MAD, nr. 416).

³⁵İpekten, *Nâ'ilî: Hayatı, Edebi Kişiliği*, 17-18; Yeşiloğlu, "Nâilî," 315.

³⁶BOA, MAD, nr. 6008, s. 105.

³⁷"Dil çâk çâk-i el-'ataş-ı deşt-i Kerbelâ/Ten şarha şarha zemzeme-i el-firâk ile" (İpekten, *Dîvân*, 241).

³⁸Kutluk, *Nailî-i Kadîm*, 26-27; İpekten, *Nâ'ilî: Hayatı, Edebi Kişiliği*, 16; Yeşiloğlu, "Nâilî," 315.

³⁹BOA, Kamil Kepeci, nr. 3411, s. 97 (Ek-6).

⁴⁰Galata Kadı Sicilleri, nr. 100, vr. 38a-38b (Ek-7).

⁴¹*İstanbul Kadı Sicilleri Bâb Mahkemesi 3 Numaralı Sicil (H.1077/M. 1666-1667)*, haz. Rifat Günalan (İslam Araştırmaları Merkezi Yayınları, 2011), 308.

⁴²"Merhûm Şeyh Ebulvefâ Vakfı'ndan olup merhûm-ı mezbûrun mahmiye-i İstanbul'da kendi mahallesinde vakı'a bir taraftan vakf-ı mezbûr ve bir taraftan Hacı Eyüb mülkü ve iki taraftan tarîk-i âm ile mahdûde menzil arsası üzerine icâreteyn-i ma'lûmeteyn ile mutasarrıfesi olan Belkis Hâtun bt. Üstâd Ali izn-i mütevellî ile târih-i kitâbdan dört sene mukaddem icâre-i mu'accesine mahsûb olmak üzere odalar binâ edip mutasarrıfe iken fevt oldukda menzil-i mezbûr intikâl-i âdî ile oğlu Nâilî Mustafa Efendi b. Mehmed Efendi'ye intikâl edip..." (Bâb Mahkemesi 3 Numaralı Sicil, 308).

⁴³Biri peşin, diğeri veresiye olmak üzere vakıf akarlarında uygulanan çift kira bedelli uzun süreli kira akdidir. İcâreteynde mutasarrıf vefat ettiğinde geride intikal hakkı sahibi halef bırakmadığında mülk mahlul kalır ve vakfa döner. Bk. Süleyman Kaya, *Osmanlı Hukukunda İcâreteyn* (Klasik Yayınları, 2014), 153.

Receb'dir. Şairin Cemaziyelevvel ayında öldüğü göz önüne alındığında karısının dört ay on günlük *iddet*⁴⁴ müddetini beklemeyerek Nâilî'nin ölümünün hemen ardından evlenmiş olduğu anlaşılmaktadır.

4. Terekesi

Nâilî'nin Cemaziyelevvel ayının son günlerinde vefat ettiği yukarıda ortaya koyulmuştu. Eyüp'te Davud Ağa Mahallesi'nde ikamet ederken vefat eden şairin terekesi de 20 Cemaziyelahir 1077/18 Aralık 1666'da hazırlanmış ve Galata siciline kaydedilmiştir⁴⁵.

Nâilî'nin terekesinde yer alan eşyalar kılık-kıyafet, yatak-yorgan ve kap-kacak ağırlıklı olup dikkat çekici bir özellik göstermez. Toplam değer ve borçlar bakımından da ciddi bir zenginliğe işaret etmez. Terekede 27.000 akçe ile en değerli mal aynı zamanda tek gayrimenkul olan Langa'daki boş arsadır. Toplam değerleri 16.005 akçe olan iki kürk dikkate değerdir. Terekede hiç nakit kaydedilmemiş olması ise ilginçtir. Şairin diviti, peştahtaları ve elinde kalan bir kısım evrak Maden Kalemî'nin son hatıraları olmalıdır.

Nâilî'nin geniş sayılamayacak kütüphanesi de terekesine yansımıştır. 19 kitap ve beş ciltlik "evrâk-ı perîşân"dan mürekkep bu kitaplık, şairin Farsça eserlere olan ilgisini yansıtmaktadır. Bu kapsamda *Şehnâme* ve *Mîhr ü Müştêrî* gibi Fars klasiklerinin yanında Abdurrahman Câmî'nin *Nefehâtü'l-üns'ü*, Mîrhand'ın *Ravzatü's-safâ'sı*, Necmeddin Dâye'nin *Mirsâdü'l-ibâd'ı*, Sâdi'nin *Külliyât'ı* ve Farsça bir tefsir dikkat çekmektedir. Terekeyi kayda geçiren kâtip muhtemelen hızlı ve pratik yazım için kitapları kısa adları ile yazmış ve değerlerini gruplar halinde vermiştir. Bu durum her kitabın değerini ayrı ayrı tespit etmeyi güçleştirmektedir. İkisinin toplam değeri 15.000 akçe olarak hesaplanan *Mîrhand* ve *Hoca Târihi* terekedeki en değerli iki kitap olarak öne çıkmaktadır. Bütün kitapların toplam değeri ise 22.500 akçedir. Nâilî'nin kitapları dahil bütün malları için türlerine göre farklı dellâliyeler ödenmiştir. Bu çerçevede sahaflar ve bedestenlerde meşhur şairin mallarının satışı için nidâlar edilmiş ve pazarlıklar yapılmıştır.

Nâilî'nin terekesinin toplam değeri 112.966 akçedir. Şairin defni için 3.500 akçe harcanmıştır. Resm-i kısmet ve diğer mahkeme harçlarının toplamı ise 5.200 akçedir. Terekenin satışı için dellâliyeler, dükkân kiralrı ve nakliye ücretleri 4.200 akçe tutmuştur. Bu giderlerden geriye kalan 100.066 akçenin 70.986 akçesi Nâilî'nin borçlarına ödenmiştir. Bu durumda şairin toplam terekesinin %62'sinin borçları için harcandığı anlaşılmaktadır. Söz konusu borçların başında Safiye Hanım'a ödenmesi gereken 25.000 akçelik mehr-i müeccel gelmektedir. Diğer alacaklıların yalnızca isimleri kaydedildiğinden şairin ilişkilerini yansıtacak kadar açık veriler sunmamaktadır.

Nâilî'nin defin giderleri ile terekesinin satış masrafları, mahkeme harçları ve borçlarının toplamı 83.886 akçedir. Bu giderlerden geriye 29.080 akçelik bir miras kalmıştır. Bu miktarın 1/4'üne denk gelen 7.270 akçe Nâilî'nin eşi Safiye binti Zeynelabidin Hanım'a, kalan 21.810 akçe ise kardeşi Hüseyin Efendi'nin kızları Afife ve Râbia'ya 10.905'er akçe olarak teslim edilmiştir. Safiye Hanım'ın aynı zamanda 25.000 akçelik mehr-i müeccel hakkı da olduğundan, kendisi kocasının terekesinden toplamda 32.270 akçe almıştır. Bu miktar, oransal olarak terekenin toplam değerinin %28,5'ine tekabül etmektedir.

⁴⁴Evliliği sona eren kadının yeniden evlenebilmesi için beklemesi gereken süre anlamında fıkıh terimidir. Ölüm hâlinde kadın hamile değilse bu süre 4 ay 10 gündür. Bk. Halil İbrahim Acar, "İddet," *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* 21, (Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2000), 467.

⁴⁵Galata Kadı Sicilleri, nr. 100, vr. 38a-38b (Ek-7).

Tablo 1*Nâilî Mustafa Efendi'nin Terekesinde Yer Alan Kitaplar ve Değerleri*

Nr.	Kitap İsmi	Değeri (Akçe)
1	Târîh-i Âl-i Selçuk	1.500
2	Mecmû'a-i Resâ'il	
3	Siyer-i Kâzerûnî	
4	Külliyât-ı Hoca İsmet Efendi	
5	Farisî Şahnâme	1.200
6	Tefsîr-i Farisî	1.000
7	Mîrhand	15.000
8	Hoca Târîhi	
9	Nefehât	1.000
10	Mîhr ü Müşterî	
11	Külliyât-ı Sadi	
12	Mîrsâdü'l-ibâd	
13	Gülşen-i Râz Şerhi	
14	Metâlib-i Âliye	700
15	Tasvîr-i Ebsâl u Selâmân	
16	Şeyh Sadi	
17	Fasîhî Dîvân	
18	Güzîde	
19	Evrâk-ı Perîşân (5 Cilt)	400
20	Tercüme-i Lâî	1.700
Toplam		22.500

Sonuç

Bu makalede divan edebiyatının önemli şairlerinden Nâilî-i Kadîm'in biyografisi ilk defa kullanılan arşiv belgeleri üzerinden yeniden inşa edilmiştir. Nâilî'nin maaş kayıtları ve terekesini içeren belgeler, şairin kariyeri, akrabaları, vefatı ve terekesi hakkında orijinal bilgiler ortaya çıkartılmasını sağlamıştır. Bu çerçevede şairin literatürde tekrar edilen aksine "Pîrîzâde" değil "Sırrîzâde" nisbesiyle anıldığı tespit edilmiştir. 1635 yılından itibaren Maden Kalemî şâkirdi olarak maaş almaya başlayan Nâilî'nin, 10 akçe olan ilk yevmiyesinin yıllar içerisinde yapılan üç zam ile 33 akçeye yükseltildiği, yaklaşık 30 yıl Maden Kalemî'nde çalıştıktan sonra 1077 yılı Cemâziyelevvel ayının son günlerinde vefat ettiği ilk defa belgelere dayalı olarak ortaya koyulmuştur. Şairin ailesine dair bilgiler yok denecek seviyede iken bu incelemeyle babası Mehmed Efendi, annesi Belkıs Hatun, kardeşi Hüseyin Efendi, karısı Safiye Hanım, yeğenleri Afife ve Râbia tespit edilerek literatüre kazandırılmıştır. Meşhur şairin vefat ettiği sırada herhangi bir çocuğunun hayatta olmadığı ve neslinin kesildiği kesinleşmiştir. Terekesi sayesinde kişisel eşyaları, kitapları ve borçları gün yüzüne çıkmıştır. Bütün bu verilerle birlikte Nâilî'nin ailesi, maddi durumu, ilişki ağları ve mesleği ile sanatı arasındaki ilişkinin daha sağlıklı analiz edilebileceği bir zemin inşa edilmiştir.

Hakem Değerlendirmesi	Dış bağımsız.
Çıkar Çatışması	Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.
Finansal Destek	Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer Review	Externally peer-reviewed.
Conflict of Interest	The author has no conflict of interest to declare.
Grant Support	The author declared that this study has received no financial support.

Yazar Bilgileri	Engin Çetin
Author Details	¹ Marmara Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Tarih Bölümü, İstanbul, Türkiye 0000-0002-0580-7239 engin.cetin@marmara.edu.tr

Kaynakça | References

- Acar, Halil İbrahim. "İddet," *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 21: 466-471. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2000.
- Bâb-ı Âsafî Ruus Kalemi Dosya Tasnifi (A.RSK), nr. 31/41.
- Bursalı Mehmed Tahir. *Osmanlı Müellifleri I-III*. haz. Mehmet Ali Yekta Saraç. Türkiye Bilimler Akademisi Yayınları, 2016.
- Fâik Reşâd. *Eslâf-Terâcim-i Ahvâl-Terâcim-i Ahvâl-i Meşâhir*. haz. Ramazan Ekinci. DBY Yayınları, 2019.
- Galata Kadı Sicilleri, nr. 100.
- Gölpınarlı, Abdülbaki. *Nâilî-i Kadîm Hayatı-Sanatı-Şiirleri*. Varlık Yayınları, 1953.
- Hâfız Hüseyin Ayvansarayî. *Vefeyât-ı Ayvansarayî*. haz. Ramazan Ekinci. Buhara Yayınları, 2017.
- İsmail Belig. *Nuhbetü'l-âsâr Li-zeyl-i Zübdeti'l-Eş'âr*. haz. Abulkerim Abdulkadiroğlu. Gazi Üniversitesi Yayınları, 1985.
- İpekten, Halûk. *Nâ'ilî-i Kadîm Hayatı ve Edebî Kişiliği*. Atatürk Üniversitesi Yayınları, 1973.
- İpekten, Halûk. *Nâ'ilî: Hayatı, Edebî Kişiliği ve Bazı Şiirlerinin Açıklamaları*. Akçağ Yayınları, 1997.
- İstanbul Kadı Sicilleri Bâb Mahkemesi 3 Numaralı Sicil (H.1077/M. 1666-1667)*. haz. Rifat Günelan. İslam Araştırmaları Merkezi Yayınları, 2011.
- Kamil Kepeci Tasnifi (KK), nr. 3411.
- Kaya, Süleyman. *Osmanlı Hukukunda İcâreteyn*. Klasik Yayınları, 2014.
- Kutluk, İbrahim. *Nailî-i Kadîm Hayatı ve Eserleri*. İstanbul Yüksek İslam Enstitüsü Yayınları, 1962.
- Maliyeden Müdevver Defterler (MAD), nr. 416; nr. 2231; nr. 2298; nr. 3626; nr. 5589; nr. 6008; nr. 6012; nr. 6248; nr. 7205; nr. 12735.
- Mehmed Süreyya. *Sicill-i Osmanî I-VI*. yay. haz. Nuri Akbayar. Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1996.
- Muallim Nâci. *Osmanlı Şâirleri*. haz. Cemal Kurnaz. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1995.
- Mustafa Safâyî Efendi. *Tezkire-i Safâyî (Nuhbetü'l-Âsâr Min Fevâ'idü'l-Eş'âr) İnceleme-Metin-İndeks*. haz. Pervin Çapan. Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 2005.
- Müstecâbîzâde İsmet. *Nâilî-i Kadîm*. Feridiye Matbaası, 1318.
- Nâ'ilî-i Kadîm Dîvânı*. haz. Halûk İpekten. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları 1970.
- Nâ'ilî-i Kadîm. Dîvân*. haz. Halûk İpekten. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2019.
- Şeyhî Mehmed Efendi. *Vekâyi'u'l-Fuzalâ-Şeyhî'nin Şakâ'ik Zeyli*. haz. Ramazan Ekinci. Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2018, I-IV.
- Şeyhî Mehmed Efendi. *Vekâyi'u'l-Fuzalâ*. Beyazıt Yazma Eser Kütüphanesi Velîyüddin Efendi, nr. 2361.
- Şeyhî Mehmed Efendi. *Vekâyi'u'l-Fuzalâ*. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar, nr. 9591.
- Şeyhî Mehmed Efendi. *Vekâyi'u'l-Fuzalâ*. Nuruosmaniye Yazma Eser Kütüphanesi, nr. 3312.
- Şeyhî Mehmed Efendi. *Vekâyi'u'l-Fuzalâ*. Nuruosmaniye Yazma Eser Kütüphanesi, nr. 3453.
- Şeyhî Mehmed Efendi. *Vekâyi'u'l-Fuzalâ*. Selimiye Yazma Eser Kütüphanesi, nr. 4703.
- Şeyhî Mehmed Efendi. *Vekâyi'u'l-Fuzalâ*. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi Hacı Beşir Ağa, nr. 479.
- Şeyhî Mehmed Efendi. *Vekâyi'u'l-Fuzalâ*. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi Hamidiye, nr. 939.
- Şeyhî Mehmed Efendi. *Vekâyi'u'l-Fuzalâ*. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi Hamidiye, nr. 941.
- Şeyhî Mehmed Efendi. *Vekâyi'u'l-Fuzalâ*. Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Hazine Bölümü, nr. 1308.
- Şeyhî Mehmed Efendi. *Vekâyi'u'l-Fuzalâ*. Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Revan Bölümü, nr. 1445.
- Şeyhî Mehmed Efendi. *Vekâyi'u'l-Fuzalâ*. Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Revan Bölümü, nr. 1446.

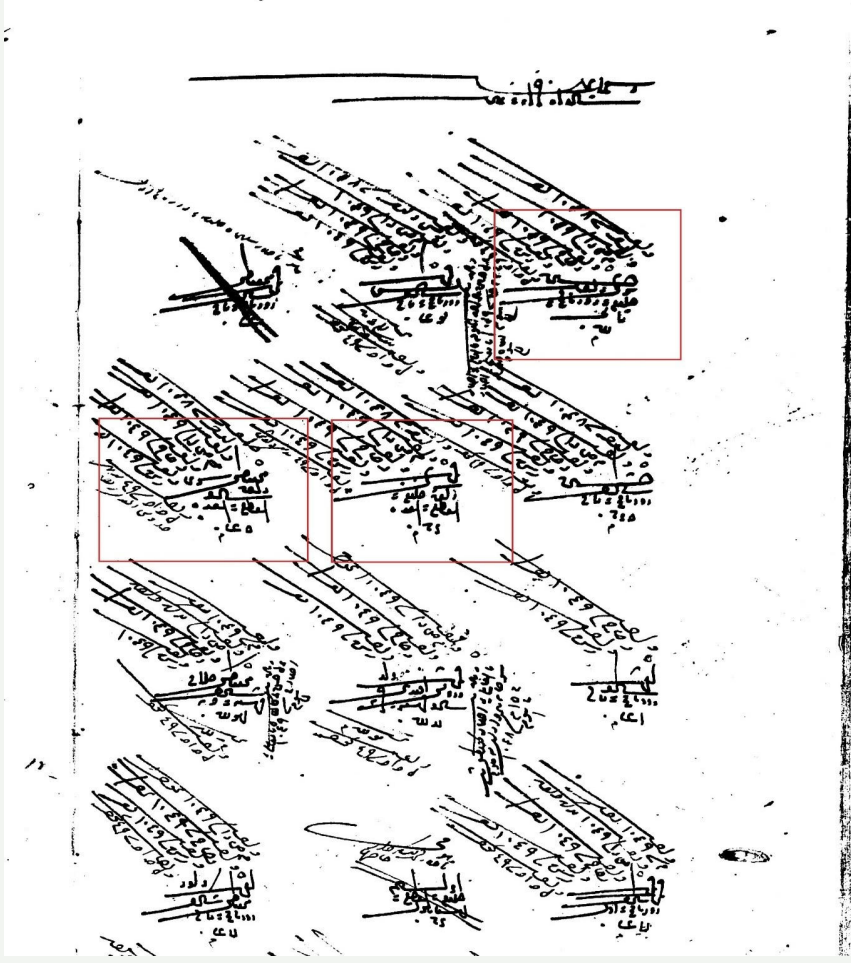

Şenödeyici, Özer. "Nâilî-i Kadîm, Mustafa," *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*. <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/nailii-kadim-mustafa> (Erişim Tarihi: 01.12.2024).

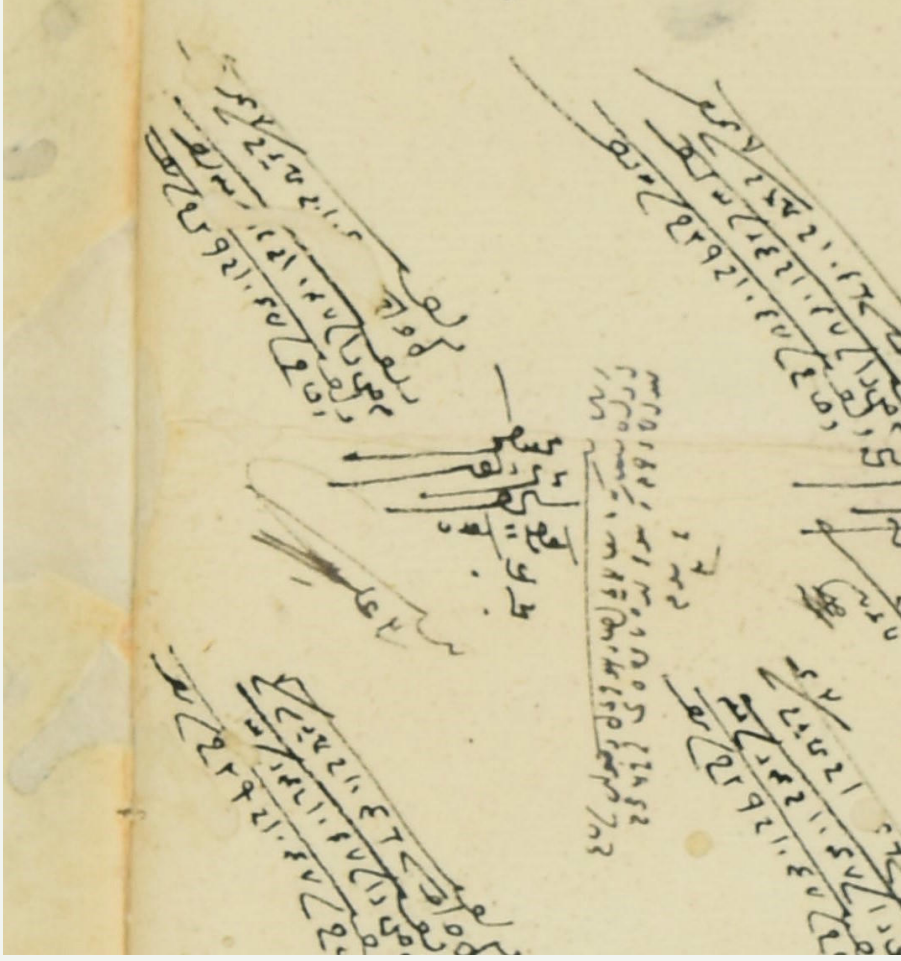
Yeşiloğlu, Ayşegül Mine. "Nâilî," *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 32: 315. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2006.

Ekler | Appendices

Ek-1): Nâilî Mustafa Efendi (*Mustafa Sırrızâde Şâkird-i Mukâta'a-i Maden*, 15), kardeşi Hüseyin (*Hüseyin Sırrızâde Halîfe-i Rûznâmçe-i Sâni*, 30) ve babası Mehmed'in (*Mehmed Sırrızâde Halîfe-i Mukâta'a-i Ma'den*, 20) 1049 yılı maaş kayıtları (BOA, MAD, nr. 3626, s. 50).

Ek-2): Nâilî Mustafa Efendi'nin 3 akçelik ilk zammı aldığı 1047 yılına ait maaş kaydı (BOA, MAD, nr. 12735, s. 72).

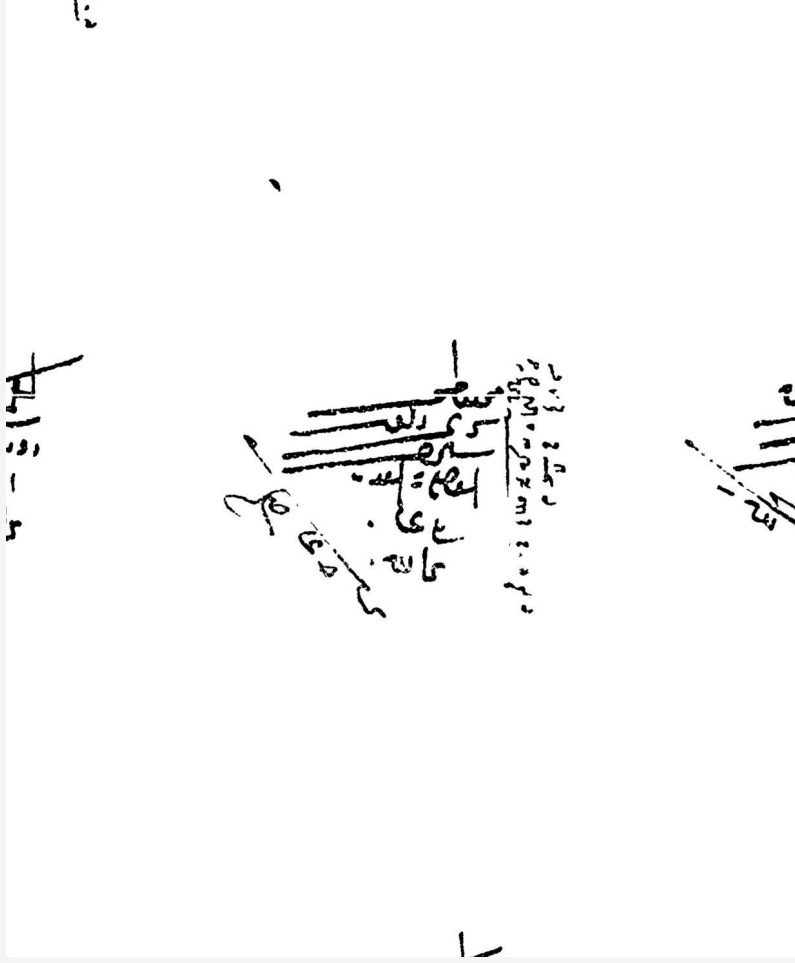

Mustafa Sırrızâde Şâkird-i Mukâta'a-i Maden, 10, 300.

Ziyâde şude ez-ân sebeb ki bâ-mukâbele-i ihbâr-ı müteveffâ an-L-i Rıdvan bin Abdullah an C-i M ki müteveffâ şude fî 6 Muharrem sene [10]48 fî yevm 3.

Yekûn 13.

Ek-3): Nâilî Mustafa Efendi'nin 2 akçelik zam aldığı 1048 yılına ait maaş kaydı (BOA, MAD, nr. 6012, s. 75).

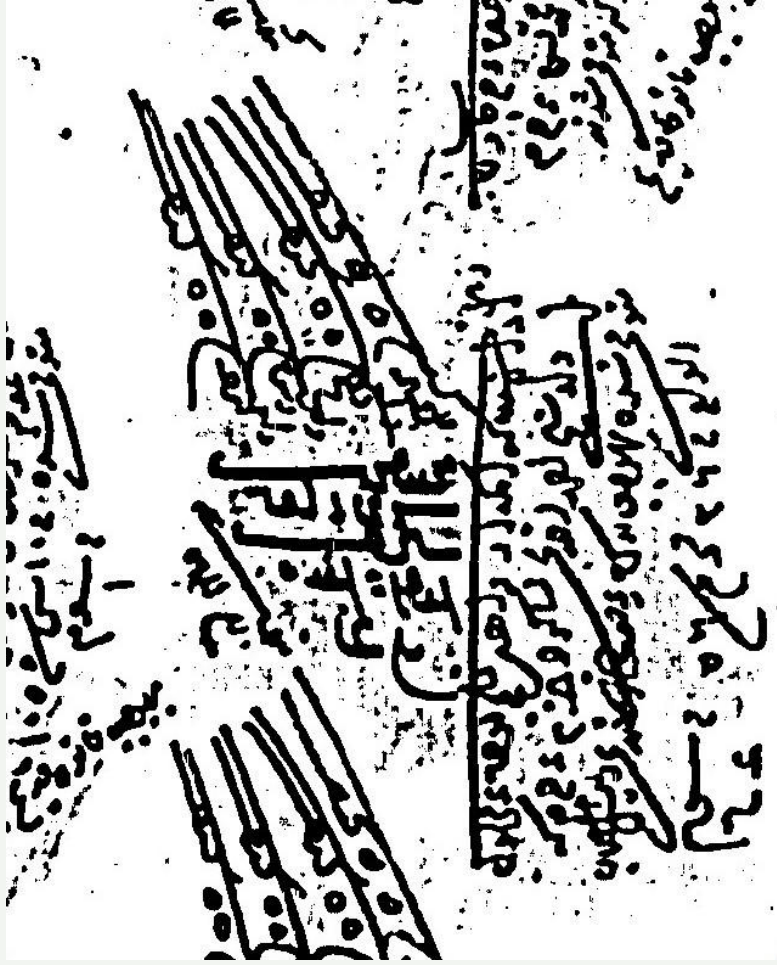

Mustafa Sırrızâde Şâkird-i Mukâta'a-i Maden, 13, 390.

Ziyâde şude an L-i Süleyman Tezkire-i Kılâ' fî 20 Muharrem sene [10]48 fî yevm 2.

Yekûn 15.

Ek-4): Nâilî Mustafa Efendi'nin 26 Muharrem 1056/14 Mart 1646'da aldığı 20 akçe zammın 1055 yılı maaş defterindeki kaydı (BOA, MAD, nr. 416, s. 68).

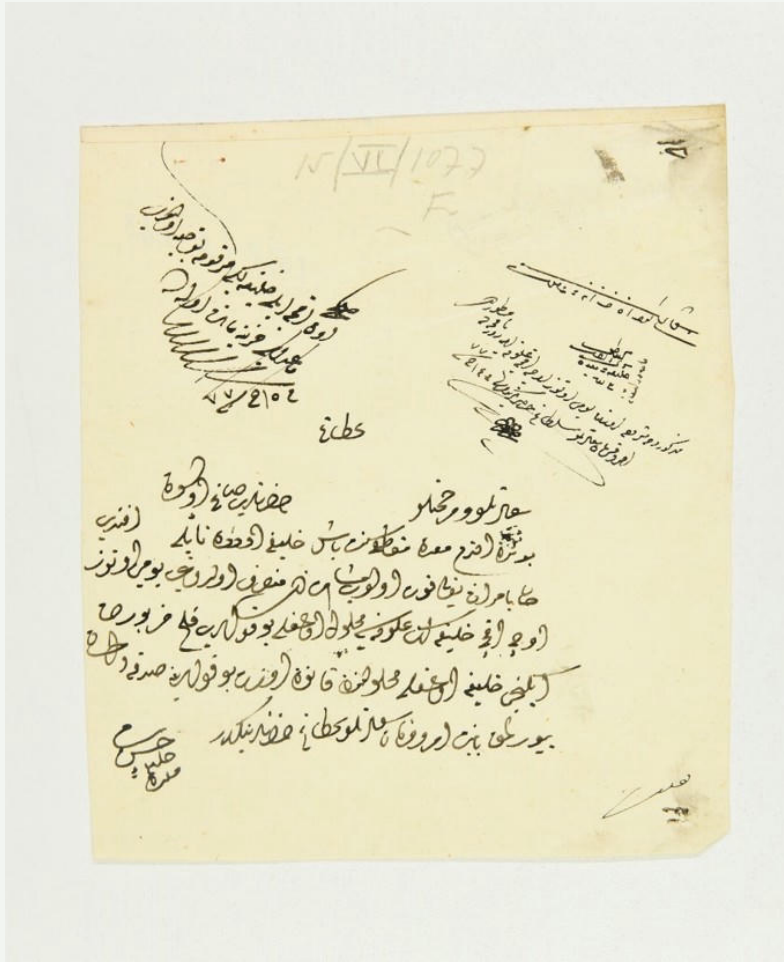

Mustafa Sırrızâde Şâkird-i Mukâta'a-i Maden, 13.

Ziyâde şude ez-ân sebeb ki emekdâr ve ehl-i kalem bude an-mahlûl-i Mehmed veled-i Şeyh Ahmed Efendi şâkird-i Cizye an C-i M ki müteveffâ şude ber-mûceb-i tezkire-i Sıdkî Efendi re'isülküttâb el-vâki fî 26 Muharrem sene [10]56 fî yevm 20.

Yekûn 33.

Ek-5): Maden Kalemî İkinci Halîfesi Hasan Efendî'nin Nâilî Mustafa Efendî'nin vefatını haber vererek maaşını talep ettiği arzuhâlî (A.RSK, nr. 31/41).

On akçe ile halîfeliği merkûma tevcih olunup mâ'âdası hazîne-mande ola deyu buyruldu. Fî 15 C sene [10]77.

Mahallî

An-cemâ'at-i şâkirdân-ı hîzâne-i âmire

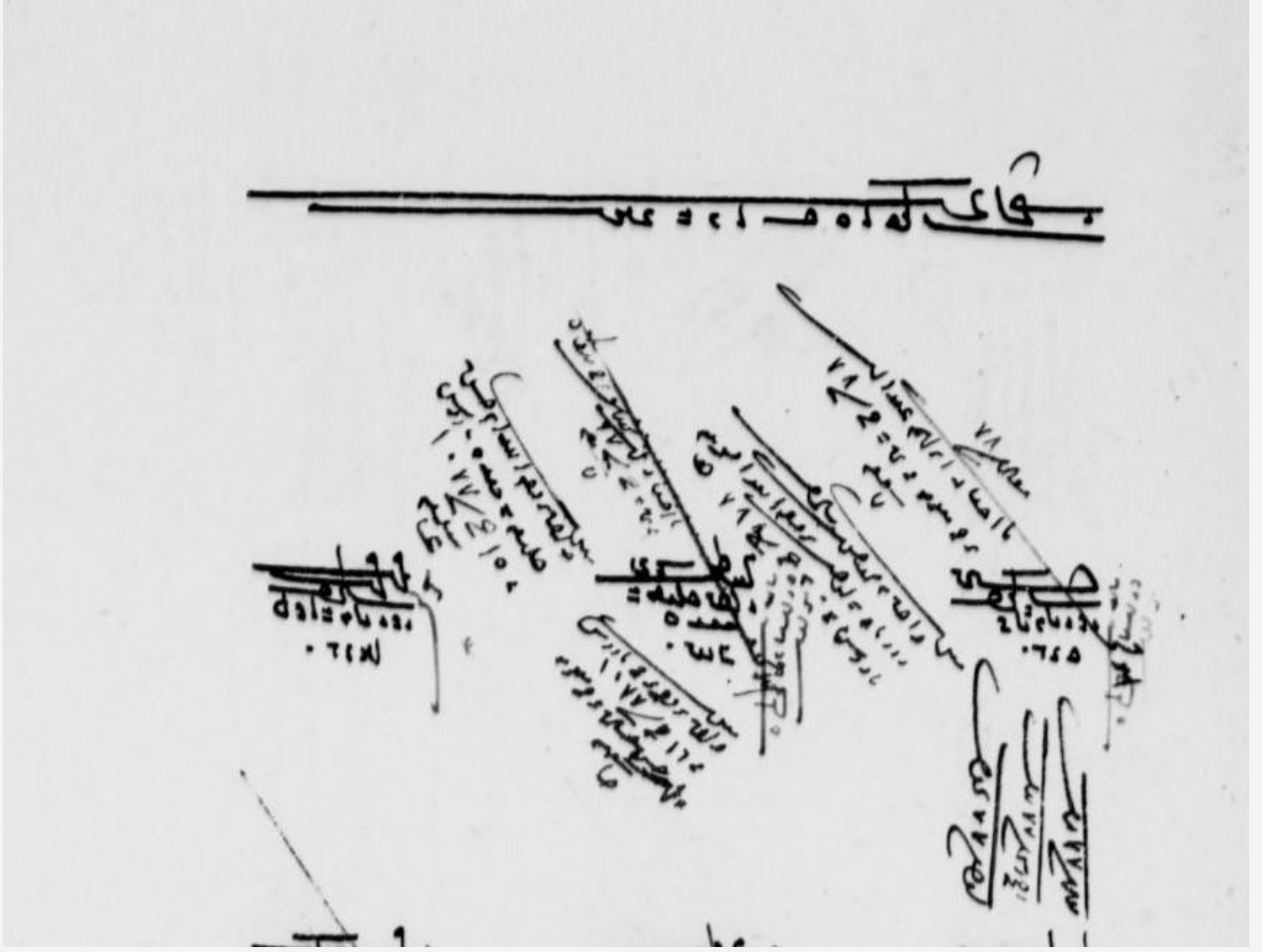
Mustafa Sırrızâde Halîfe-i Ma'den 33. Mânde der-Âsitâne

Mezkûr vech-i meşrûh üzere yevmî otuz üç akçe ulûfe ile rûznâmçede mastûrdur. Emr ü fermân sa'âdetlü sultânım hazretlerindir. Fî 14 C sene [10]77.

Sa'âdetlü ve merhametlü sultânım hazretleri sağ olsun.

Bundan akdem Ma'den Mukâta'ası'nda baş halîfe olan Nâ'ilî Efendî hâlâ bi-emrillâhi te'âlâ fevt olup müşâhereden mutasarrıf olduğu yevmî otuz üç akçe halîfelik ulûfesi mahlûl olmağla bu kulları kalem-i mezbûrda ikinci halîfe olmağla mahlûlünden kânûn üzere bu kullarına sadaka ve ihsân buyurulmak bâbında emr ü fermân sa'âdetlü sultânım hazretlerindir. Bende-i Hasan Halîfe-i Ma'den

Ek-6): Nâilî Mustafa Efendi'nin esâmesine "müteveffâ keşidesi" çekilerek öldüğünün belirtildiği 1077 yılına ait maaş kaydı (BOA, Kamil Kepeci, nr. 3411, s. 97).

Mustafa Sırrızâde Halîfe-i Ma'den yevm 33.

Mânde şude der-Âsitâne-i Sa'âdet bâ-fermân-ı şerîf.

Müteveffâ şude bâ-ihbâr-ı Mehmed [bin] Mustafa an-C-i peykân fî gurre-i C sene 1077 yevm 2.

Minhâ dâde ber-vevh-i ibtidâ be Hasan Halîfe-i Ma'den bâ-ru'us fî 15 C sene 1077 yevm 10

Minhâ dâde ber-vech-i terakkî bâ-ru'us-ı hümayûn fî 16 C sene 1077 be Mehmed Hasan Hüseyin an C-i müteferrika yevm 5

Ek-7): Nâilî Mustafa Efendi'nin Terekesi (Galata Kadı Sicilleri, nr. 100, vr. 38a-38b).

Muhallefâtî'l-merhûm Nâ'ilî Mustafa Efendi ibni Mehmed mâte min-kable sâkinen bi-mahalleti Davud Ağa el-medîne-i Ebâ Eyyüb el-Ensârî aleyhi rahmeti'l-bârî ve tereke zevceten med'uvveten fahrû'l-muhadderât Safiyye Hanım ibneti Zeynelabidin ve binteyni'l-âh li ebeyevni'l-med'uvveteyn zeyni'l-muvakkarâti Rabia ve Afife binti'l-merhûm Hüseyin Efendi ve'l-verâsetü münhasıratün fîhim vak'a't-tahrîr ve'l-kısmeti fi'l-yevmi'l-işrîn min Cemâziye'l-âhire li-sene seb'a ve seb'in ve elf. [20 Cemâziye'l-âhir 1077].

Minder	Çatma köhne yasdık	Tâbe	Yüz köhne	Köhne kumaş yasdık
1	2	2	Burusa yasdığı	1
140	420	100	2	140
			311	
Kırmızı köhne ihrâm	Def'a minder	Def'a minder	Yasdık yüzü	Uzun seccâde
1	1	1	kumaş	1
200	61	140	1	150
			230	
Köhne çarşab	Didik çultâr	Yasdık gılâfı	Köhne çuka mak'ad	Tencere
2	385	2	1	1
25		170	149	121
Kahve ibriği	Yemenî mak'ad	Def'a yasdık gılâfı	Sarı kumaş yorgan	Baklava tepsisi
1	1	2	1	1
50	151	180	191	166
Demur pûşîş	Sireng mak'ad	Kırmızı velençe	Dülbend yorgan	Serfice peşkiri
1	2	1	1	1
141	461	175	200	200
Def'a yasdık gılâfı	Çuka yasdık	Tencere 1 ma'a kapak 2	Köhne yasdık yüzü	Kapu perdesi
1	1	247	def'a 2	35
66	62		236	
Ocak paşmağı	Kazgan	Şem'dan	Peşkir-i köhne	Yemenî yorgan ma'a
61	1	1	1	çarşab
	356	80	32	113
Köhne orta kîçesi	Sahan 5 ma'a kapak 5	Beledî yasdık yüzü	Çit	Def'a sahan 6
500	558	5	140	ma'a kapak 2
		100		330
Berş kavanozu	Kumaş yüz yasdığı	Def'a peşkir	Kavuk	Santarnc
2	2	1	2	1
165	151	251	85	20
Def'a köhne kiçe	Yan	Def'a kiçe-i orta	Alaca yasdık	Satıl
1	Kiçesi	1	1	1
361	1	607	52	108
	100			
Matbah sepeti	Burusa yasduğı	Dülbend	Bohca ve gömlek ve	Tavla
1	2	1	perde	2
31	441	100	100	160
Köhne orta kîçesi	Tencere ma'a kapak	Fanus	Kırmızı atlas üzerine	Kırmızı boğça
1	1	1	işleme yasdık yüzü	1
510	220	80	491	50
Beyâz sâde	Yasdık-ı köhne-i kumaş	Yan kiçesi	Hamam gömleği	Anteri
1	1	2	2	2
133	130	387	760	170
Çatma yasdık yüzü	Deri sofa ve debbe	Kundak yorganı	Teğelti ma'a kuskun	Yüz yasduğı

Minder	Çatma köhne yasdık	Tâbe	Yüz köhne	Köhne kumaş yasdık
1	2	2	Burusa yasdığı	1
140	420	100	2	140
			311	
1	ve matara	1	75	2
321	150	120		20
Köhne kumaş yorgan	Minder-i sagır	Def'a minder	Seccâde	Leğen
1	1	1	1	1
140	63	170	250	274
Köhne yemenî yorgan	Serâser köhne yorgan	Kapu perdesi	Tâbe-i dest ve yumurta tâbesi	Kahve ibriği
1	1	1		1
63	81	126	134	61
Dülbend-i münakkaş 5 ve sırma makreme	Sarı keşmirî şal	Nefî çuka kaplu post paça semmûr	Gömlek-i cedîd	Münakkaş Yorgan
1	1	8.005	540	1
425	100			570
Sîm devât	Yeşil atlas kaftan	Beyâz kaftan	Meneviş sof ferâce	Neftî Ferâce
900	1	1	600	1
	615	205		400
Mercan tesbih	Sîm mikrâs	Kumaş perde	Meneviş çukaya kaplu cilkafa kürk	Serâserler
1	1	1		4
850	350	250	1.400	650
(...) Anterî	Beden kürkü	Uçkur	Boğça-i köhne	Alaca
1	500	56	2	1
70			35	190
Don kenârlar	Makrama-i münakkaş	Ma'î kapama	Çuka yağmurluk ve kebe ma'a kürk	Nâfe semmûr kürk
1	1	300		8.000
61	75		1.150	
Sâ'at kusûru	Dökme altun miskâl	Kırmızı tuman çakşiri 1	Yeşil ferâce çuka	Tapkur ma'a gem
1	15	185	1	70
1.010	1.640		300	
Ayaklu sandık	Sepet sanduğu	Târîh-i Âl-i Selçuk ve Mecmû'[a-i] Resâ'il ve Siyer-i Kâzerûnî ve Kül-liyât-ı Hoca İsmet Efendi	Farisî Şahnâme	Tefsîr-i Farisî
160	1		1	1
	38	1.500	1.200	1.000
Mîrhand ve Hoca Târîhi	Nefehât der-Üns ve Mihr ü Müşteri ve Kül-liyât-ı Sadi ve Mirsâdü'l-ibâd ve Gülşen-i Râz Şerhi	Metâlib-i Âliye ve Tasvîr-i Ebsâl u Selâmân ve Şeyh Sadi ve Fasîhî Dîvân ve Güzîde	Evrâk-ı perîşân	Tercüme-i Lârî
15.000	1.000	700	Cild 5	1.700
			400	
Arsa-i hâliye-i muhterik der-Langa	İstifâdan tahsîl olunan	Popola döşek	Alaca döşek	Sarı velence
27.000	12.000	200	200	150
Köhne kaliçe	Orta kiçesi bezi mâî	Güğü	Hâven	Ayaklı sanduk
2.000	2.100	1	1	1
		200	100	130
Def'a sanduk	Fağfurî tabak 2 ve kase 3 ve sagır fağfurî 4	Peştahtalar ve evrâk		
1		500		
50	1.000			

Minder	Çatma köhne yasdık	Tâbe	Yüz köhne	Köhne kumaş yasdık
1	2	2	Burusa yasdığı	1
140	420	100	2	140
			311	
Yekûn				
112.966				
Minhâ el-ihracât				
Techîz ve tekfîn	Dellâliye-i bezâristân ve	Ücret-i	dükkân-ı	Dellâliye-i yorgancıyân
3.500	sahâflar	bezâristân		ma'a ücret-i dükkân ve
	800	500		ser-bölük
			700	1.200
Ta'âmiyye	Hammâliye ma'a ücret-i	Duyûn li-elhâc Hüseyin	Duyûn li-elhâc Ahmed	Duyûn li-Yahya Çelebi
400	kayık	3.460	12.000	
	600			
Duyûn li-Haffâf Hasan	Duyûn li-Bağra(?)	Duyûn li-Âişe Hatun	Duyûn li-mütevellî	Duyûn li-mütevellî-i
Çelebi	500	4.000	Hüseyin Efendi	âhar
			2.500	
Duyûn li-derzi	Duyûn li-Mehmed Beşe	Duyûn li-zevcetü'l-	Duyûn li-elhâc Yahya	Duyûn li-dülger
346	400	mezbûre mine'l-mihr-i	450	Yasef
		müeccel 25.000		930
Duyûn li-Ahmed Ağa	Duyûn-ı li-(...) Fatıma	Murâbaha-i mâl-ı vakf	Duyûn-ı müteferrika-i	Resm-i kısmet
5.000	5.000	650	müsbete	2.500
			15.000	
Kassâmiye ve kâtibiyye	Ücret-i kadem ve sâ'ir	Çukadâriyye	Duyûn li-Hızır Ahmed	Duyûn-ı Kîsedâr
ve ihzâriyye ve sarrâ-	harc	300	Çelebi	Mehmed Çelebi
fiyye	1.000		350	1.600
1.400				
Yekûn				
83.886				
Sahhu'l-bâkî li't-taksîm beyne'l-verese				
Hissetü'z-zevce	Hissetü binti'l-âh	Hissetü binti'l-âh		
7.270	10.905	10.905		